

Az új Római Misekönyv Általános Rendelkezései a misén való zenei szolgálatról

A Római Misekönyv Általános Rendelkezései (RMÁR) a Misekönyv azon fejezete, amely a szentmise megfelelő bemutatásának szabályait írja le. A zsinat által megújított liturgia misekönyvének legutóbbi hivatalos mintakiadása (a harmadik editio typica) 2000-ben jelent meg Rómában. Hazánkban ez még nem került bevezetésre, templomainkban a második kiadás magyar változatát használják. A harmadik kiadás Általános Rendelkezéseiben azonban számos olyan újdonság és módosítás van, amelyek bizonyos félreértéseket kívánnak tisztázni, és néhány helytelen gyakorlatot megszüntetni az előírások bővebb, pontosabb és érthetőbb megfogalmazása által. Ezért – az Istentiszteleti és Szentségi Kongregáció buzdítására – az új kiadás Általános Rendelkezéseit a magyar püspöki kar külön kötetben megjelentette, hogy mindenki megismerhesse azokat.

E rendelkezések számos pontja foglalkozik a szentmisén megszólaló zenével, az énekesek szerepével, illetve magukkal az egyes énekekkel, énekelt miserészekkel. Ezeket a pontokat gyűjtöttem ki, témák szerint csoportosítva, hogy áttekinthetőbb legyen. [Szögletes zárójelben a saját megjegyzéseimet, az érthetőséghez szükséges kiegészítéseket fűztem a szöveghez.]

Az énekléssel kapcsolatos rendelkezések egy részét az új RMÁR csak pontosította, például egyértelműbbre fogalmazott egy-egy félmondatot. Szembeötlő változás viszont a meghatározott szövegű énekek részletesebb szabályozása. Az állandó miserészek (ordinárium) szövege eddig sem volt elhagyható vagy lecserélhető, de az új misekönyvi előírások ezt sokkal világosabban kimondják. Jelentősen kibővült az olvasmányközi énekekkel, a válaszos zsoltárral és az allelujával foglalkozó rész. Az új szöveg hangsúlyozza többek között, hogy a zsoltár a szentírási olvasmányok közé tartozik és azokhoz szervesen kapcsolódik, ezért fontos az előírt szövegek használata. A zene- és énekkarral kapcsolatban felhívja a figyelmet a részvétel fontosságára: a híveknek be kell tudni kapcsolódni az éneklésbe, a zenei szolgálóknak pedig lehetővé kell tenni a szentségi részvételt (vagyis hogy megfelelő módon megáldozhassanak a misében). Az új RMÁR a korábbi nyolc mellett egy kilencedik fejezetet is tartalmaz, amely a megyéspüspökök és a püspöki konferenciák jogait és feladatait részletezi.

Jelentéktelennek tűnik, mégis fontos mögöttes tartalommal bír, hogy a misén való szolgálatokról és feladatokról értekező részben a kántor és az énekkar már nem a hívek általános szerepénél, hanem a „sajátos szolgálatok” között van tárgyalva. Ez egyfelől elismerés a zenészek és énekesek számára, mert nem kelti azt a látszatot, hogy még a helyettes perselyező is fontosabb dolgot csinál náluk. Ugyanakkor arra is figyelmeztet, hogy mint fontos liturgikus szolgálattelvőknek, a kántornak és a zene- és énekkarnak is ismernie kell a liturgikus szabályokat, és azokhoz kell igazítaniuk szolgálatukat. Nem lehet tehát azzal kibújni a felelőség alól, hogy „mi csak hívek vagyunk, nem is értünk igazán az egészhez, csak elénekelgetünk itt a sarokban...”. A szentmise liturgiájának megismerése fontos, és csak jól felkészült emberek állhatnak ki szolgálni.

Általános előírások

20. Az Eukarisztia ünneplése, miként az egész liturgia is, érzékelhető jelek által történik. Ezek a jelek a hitet táplálják, erősítik és kifejezik. Ezért igen nagy gondot kell fordítani arra, hogy az Egyház által megadott formák és elemek közül azokat válasszuk ki és alkalmazzuk, amelyek a személyi és a helyi adottságokat figyelembe véve a cselekvő és teljes bekapcsolódást intenzívebbé teszik, és a hívek lelki javának jobban megfelelnek.

30. A papra tartozó részek között első helyen áll az Eucharisztikus ima. Az egész ünneplésnek ez a csúcspontja. A papra tartoznak továbbá a könyörgések, mégpedig a Könyörgés (collecta), a Felajánló könyörgés (oratio super oblata) és az Áldozás utáni könyörgés (oratio post communionem). Ezeket az imádságokat a pap, aki Krisztus személyének képviselőjeként a közösség előljárója, Istenhez intézi az egész szent nép és minden jelenlevő nevében. Méltán nevezzük ezeket az imákat előljárói imádságoknak.

32. A pap előljárói tisztségére tartozó részek jellege megkívánja a világos és jól hallható előadást, és mindenki részéről a figyelmes hallgatást. Amíg a pap ezeket a részeket mondja, más imák és énekek nem végezhetők, és hallgasson az orgona vagy egyéb hangszer.

37. Végül, a szentmise egyéb részei közül

a) némelyik önálló szertartás, illetve cselekmény, mint a Dicsőség, a Válaszos zsoltár, az Alleluja és az Evangélium előtti vers, a Szent vagy, az átváltoztatás utáni felkiáltás [akklamáció] és a hálaadó ének az áldozás után;

b) némelyik pedig szertartást kísér, mint a Kezdőének, az ének a felajánlás alatt, az Isten Báránya a kenyértörés alatt és az Áldozási ének.

[Az Áldozási énekről és az áldoztatás befejezése után énekelt külön hálaadó énekről lásd a 86. ponthoz írt jegyzetet. – szerk. megj.]

38. Azoknál a szövegeknél, amelyeket a pap, a diakónus vagy a lektor, illetve az összes jelenlevő az előírás szerint hangosan mond, a hanghordozás feleljen meg a szöveg jellegének aszerint, hogy az olvasmány, könyörgés, magyarázat, akklamáció vagy ének; nemkülönben feleljen meg az ünneplés formájának és az összejövetel ünnepélyességének. Figyelembe kell venni az egyes nyelvek sajátosságait és a népek gondolkodásmódját is.

A következő rubrikákban és előírásokban tehát ezek a szavak: „mondani” vagy „előadni” – egyaránt vonatkozhatnak énekelt vagy mondott szövegre, csak érvényesüljenek a fentebb közölt alapelvek.

Az ének jelentősége

39. Az Apostol figyelmezteti a keresztényeket, akik Uruk eljöttét várva egybegyűlnek, hogy egy szívvel-lélekkel énekeljenek zsoltárokat, himnuszokat és szent énekeket (vö. Kol 3,16). Az ének ugyanis a szív örvendezésének a jele (vö. ApCsel 2,46). Találón mondja Szent Ágoston: „Aki szeret, az énekel.” És már régtől fogva tartja a közmondás: „Kétszeresen imádkozik, aki szépen énekel.”

40. A szentmise ünneplésén tehát nagy szerepet kell juttatni az éneklésnek – tekintetbe véve az egyes nemzetek kultúráját és az adott közösség képességeit –, bár nem szükséges például minden köznapi misében énekelni minden éneklésre szánt szöveget. Törekedni kell azonban mindenképpen arra, hogy a szolgálattelvők és a nép éneke ne hiányozzék a vasárnapok és a kötelező ünnepek miséin.

A valóban éneklésre kerülő részek megválasztásánál a jelentősebb szövegeket kell elsőbbségben részesíteni, főleg azokat, amelyeket a papnak, a diakónusnak vagy a lektornak a néppel váltakozva, illetve a papnak a néppel együtt kell énekelnie.

41. Azonos feltételek mellett a gregorián korális foglalja el az első helyet mint a római liturgia saját éneke. A szent zene és ének többi fajtája, főleg a polifónia a legkevésbé sincs kizárva az istentiszteletekből, csak feleljen meg mindenben a liturgikus cselekmény szellemének, és segítse elő a hívek tevékeny részvételét.

Mínt hogy napjainkban egyre gyakrabban jönnek össze különböző nyelvet beszélő hívek, igen hasznos, ha a szentmise állandó részeinek (ordinárium) legalább egyes részeit – főként a Hitvallást és az Úr imáját – könnyebb dallam szerint latin nyelven is együtt tudják énekelni.

43. A hívek álljanak a Kezdőének elejétől, illetve a pap oltárhoz vonulásától egészen a Könyörgés (collecta) végéig, az Alleluja éneklésekor Evangélium előtt; az Evangélium, továbbá a Hitvallás és az Egyetemes könyörgések alatt; továbbá a Felajánló könyörgés előtti Imádkoztatok, testvéreim... felszólítástól a szentmise végéig, kivéve az alábbiakat.

A hívek üljenek az Olvasmány, a Szentlecke, a Válaszos zsoltár, a homília [szentbeszéd] alatt, valamint felajánlaskor, amíg az áldozati adományok előkészítése tart, és tetszés szerint, amikor áldozás után szent csendet tartanak. Térdeljenek átváltoztatás alatt, hacsak a szűk hely, vagy a jelenlevők sokasága, vagy más ésszerű ok ezt nem akadályozza.

Ahol az a szokás, hogy a nép a Sanctus (Szent vagy) befejezésétől térdel az Eucharisztikus ima befejezéséig, és az áldozás előtt, amikor a pap az Íme, az Isten Báránya... szavakat mondja, azt dicséretesen tartsák meg. Azok pedig, akik nem térdelnek le az átváltoztatáskor, mély meghajlást végezzenek akkor, amikor a pap az átváltoztatás után térdet hajt.

A Püspöki Konferencia feladata a mise rendjében leírt gesztusok és testtartási módok alkalmazása az egyes népek szokásaihoz és ésszerű hagyományaihoz, figyelembe véve az egyházjog előírásait. Ügyelni kell azonban arra, hogy ezek összhangban legyenek az ünneplés különféle részeinek értelmével és jellegével.

44. A testtartásokkal kapcsolatban meg kell említeni azokat a cselekményeket és körmeneteket, amelyek folyamán a pap a diakónussal és a szolgálattelvőkkel az oltárhoz vonul; amikor a diakónus az Evangélium meghirdetése előtt az Evangéliumos könyvet az ambóhoz viszi; vagy amikor a hívek az oltárhoz viszik az áldozati adományokat, és szentáldozáshoz járulnak. Illő, hogy ezek a cselekmények és körmenetek szépen történjenek, alkalmas énekek kíséretében, amelyekről részletes szabályok intézkednek.

45. A maga idejében meg kell tartani a szent csendet, mint a szertartás szerves részét. Jellege az alkalomhoz igazodik: a bűnbánatnál és a Könyörgésre való felhívásnál ki-ki magába száll; az olvasmányok vagy a homília befejeztével röviden elmélkedik az elhangzottakról; áldozás után pedig szíve mélyén dicséri és imádja Istent.

Kívánatos, hogy már a liturgikus ünneplés előtt csendet tartsanak a templomban, a sekrestyében, a raktárban és a közeli helyiségekben, hogy mindenki áhítatos lélekkel készülhessen fel a szent cselekményekre.

Bevezető szertartás

46. Azoknak a szertartásoknak, amelyek az ige liturgiáját megelőzik, bevezető, ráhangoló és előkészítő jellegük van. Ide tartozik: a Kezdőének, a hívek köszöntése, a bűnbánati cselekmény, az Uram, irgalmazz!, a Dicsőség és a mise Könyörgése (collecta).

Ezeknek célja az, hogy az egybegyűlt híveket közösséggé formálják, és előkészítsék Isten igéjének figyelmes hallgatására és az Eucharisztia méltó ünneplésére.

Olyan ünneplések alkalmával, amikor bizonyos szertartások a liturgikus könyvek szabályai szerint összekapcsolódnak a szentmisével, a szentmise bevezető szertartásai elhagyandók vagy sajátos módon alakíthatók.

47. Midőn a nép együtt van, a pap bevonul a diakónussal és a szolgálattevőkkel, felhangzik a Kezdőének. Ez az ének van hivatva megnyitni a szertartást, egységre hangolni az összegyűlteket, bevezetni őket a liturgikus időszak vagy ünnep misztériumába, továbbá kísérni a pap és a szolgálattevők bevonulását.

48. Énekelhet az énekkar (szkóla) és a nép felváltva, vagy hasonló módon a kántor és a nép, vagy végig a nép, illetve a szkóla egyedül. Vehető a Graduale Romanumban vagy a Graduale Simplexben levő antifóna a maga zsolttárával, vagy pedig más, a Püspöki Konferencia által jóváhagyott ének, amely megfelel a szent cselekmény, a nap és a liturgikus időszak jellegének.

Ha a bevonulás alatt nincs ének, a Misekönyvben közölt antifónát vagy a hívek mondják, vagy egyesek a hívek közül, vagy a lektor; egyébként maga a pap olvassa fel a hívek üdvözlése után. Megteheti ezt bizonyos bevezető intelem formájában is (vö. 31.).

52. A bűnbánati cselekmény után mindig az Uram, irgalmazz kezdődik, ha csak helyet nem kapott már magában a bűnbánati cselekményben. Minthogy ez olyan ének, amellyel a közösség az Úrhoz kiált irgalomért esedezve, mindenki részt vesz benne; éneklí a nép is, nemcsak az énekesek illetve a kántor.

Ezek a felkiáltások rendszerint kettőzve hangzanak fel. Nincs azonban kizárva a többszöri ismétlés, vagy rövid trópusok (szövegkibővítések) közbeiktatása sem, alkalmazkodva a nyelv és a zene szabályaihoz, illetve a körülményekhez. Amikor az Uram, irgalmazz-t úgy éneklík, mint a bűnbánati cselekmény részét, akkor az egyes akklamációk elé trópus (szövegkibővítést) kell tenni.

53. A Dicsőség nagyon régi, tiszteletre méltó himnusz, amellyel a Szentlélekben összegyűlt Egyház az Atyaistent és a Bárányt dicsőíti, és hozzájuk könyörög.

Ennek a himnusznak szövege más énekkel nem helyettesíthető. Kezdheti vagy a pap, vagy a körülményeknek megfelelően a kántor vagy a szkóla. Énekelhetik mindnyájan együtt, vagy a hívők és a szkóla váltakozva, vagy a szkóla egyedül. Ha nem éneklík, mindenki mondja, vagy közösen, vagy két kórusban egymással váltakozva.

Éneklík vagy mondják vasárnap – az Advent és a Nagyböjt idejét kivéve –, főünnepeken és ünnepeken, valamint sajátos ünnepi alkalmakkor.

Az ige liturgiája

55. Az ige liturgiájának kiemelkedő részét a Szentírásból vett olvasmányok képezik a közjük beiktatott énekekkel; ezt a részt a homília, a Hitvallás és a hívek könyörgése bontja ki és zárja le. Az olvasmányokban, amelyeket a homília fejt ki, Isten szól népéhez, kinyilvánítja a megváltás és az üdvösség misztériumát és lelki táplálékot nyújt. Maga Krisztus pedig jelen van igéje által hívei között. Isten szavát a nép csendben vagy énekével fogadja szívébe, és a Hitvallással csatlakozik hozzá. Isten igéjével betelve az Egyetemes könyörgésekben az egész Egyház szükségleteiért és az egész világ üdvösségéért imádkozik.

57. Az olvasmányokban Isten igéjének terített asztala várja a híveket. Feltárul előttük a Szentírás kincsesháza. A szentírási olvasmányok rendjét lehetőleg meg kell őrizni; ezzel az Ó- és Újszövetségnek, valamint az üdvösségtörténetnek egysége nyilvánvaló lesz. Nem megengedett az olvasmányokat és a Válaszos zsoltárt – amelyek Isten szavát tartalmazzák – más, nem szentírási szövegekkel helyettesíteni.

61. Az első olvasmány után következik a Válaszos zsoltár, amely az ige liturgiájának szerves része. Liturgikus és lelkipásztori szempontból egyaránt nagy jelentősége van, és előmozdítja az Isten igéjéről való elmélkedést.

A Válaszos zsoltár az egyes olvasmányokra adott válasz, és általában A szentmise olvasmányainak könyvéből [lekciónárium] kell venni.

A Válaszos zsoltárt lehetőleg énekelni kell, legalábbis a népre tartozó válaszokat. A pszallista, azaz a zsoltárénekes az ambón vagy más alkalmas helyen éneklő vagy olvassa a zsoltárverseket. Az egész közösség ülve hallgatja és bekapcsolódik válaszával, kivéve, amikor zsoltárválasz nélkül csak a zsoltárt adják elő. Hogy azonban a nép könnyebben énekelhesse a zsoltárválaszokat, kiválasztottak a liturgikus év időszakaihoz és a szentek különféle miséihez olyan válaszokat és zsoltárokat, amelyekkel – ha éneklük a zsoltárt – helyettesíteni lehet az olvasmányoknál feltüntetett szövegeket. Ha a zsoltárt nem éneklük, megfelelő módon olvassák fel, hogy elősegítse az Isten igéjéről való elmélkedést.

A szentmise olvasmányainak könyvében (lekciónárium) feltüntetett zsoltár helyett énekelhető vagy a graduále a Graduale Romanumból, vagy a válaszos, illetve allelujás zsoltár a Graduale Simplexből, amint ezek a könyvek jelzik.

Ha nincs szkóla vagy kántor:

129. (...) a zsoltárénekes vagy maga a lektor elmondja vagy éneklő a zsoltárverseket, a nép pedig szokás szerint megismétli a zsoltárválaszt (vö. 36.).

196. [A lektor] az Evangélium előtti olvasmányokat az ambóról olvassa. Ha nincs zsoltárénekes, ő imádkozhatja a Válaszos zsoltárt az első Olvasmány után.

Ha csak egy szolgálattevő segédkezik a misén:

261. A Könyörgés után a szolgálattevő olvassa az első Olvasmányt és a Zsoltárt, és ha van, a második Olvasmányt és az Alleluja-verset, illetve az Evangélium előtti verset.

Ha nincs segítő:

135. Ha nincs lektor, a pap olvassa fel az olvasmányokat és a zsoltárt az ambón állva. (...)

62. Az Evangéliumot közvetlenül megelőző Olvasmányt az Alleluja követi vagy egy – a rubrikák által meghatározott – másik ének, amint ezt a liturgikus idő kívánja. [Ez a „másik ének” nem tetszőlegesen választható dal, hanem az ún. evangélium előtti dicsőítés a lekciónáriumból, vagy az egyéves énekrendből a traktus, amelyeket nagyböjttben éneklünk. –

szerk. megj.] Ez az akklamáció önmagában álló szertartás, vagyis cselekmény, amelyben a hívek közössége üdvözli és fogadja az Urat – aki az Evangéliumban majd szól hozzá –, és énekkel megvallja hitét. Mindenki állva énekli az előénekesek illetve a kántor vezetésével, és adott esetben megismétlik. Az Alleluja-verset az előénekesek vagy a kántor éneklik.

- a) Ha Allelujá-t veszünk, azt a nagybőjti idő kivételével mindig énekeljük. A verseket a Lekcionáriumból vagy a Gradualéból vesszük;
- b) Nagyböjt idején Alelluja helyett a Lekcionáriumban található Evangélium előtti verset énekeljük. De énekelhető más zsoltár vagy traktus, ahogyan az a Gradualében található.

63. Amikor csak egy olvasmány van az evangélium előtt:

- a) olyan időszakban, amikor alleluját kell mondani, vehető vagy az allelujás zsoltár, vagy a zsoltár és az alleluja a versével;
- b) olyan időszakban, amikor nem mondható alleluja, vehető vagy a zsoltár, és az Evangélium előtti vers, vagy pedig csak a zsoltár;
- c) az Alleluját, illetve az Evangélium előtti verset, ha nem éneklik, el lehet hagyni.

64. A szekvencia Húsvét és Pünkösd napját kivéve nem kötelező, és az Alelluja előtt énekeljük.

68. A Hitvallás, amelyet a pap a néppel együtt mond vagy énekel, kötelező vasárnapokon és főünnepeken. Mondható egyéb ünnepélyesebb alkalmakkor is.

Ha éneklik, kezdje a pap, vagy ha megfelelőbbnek látszik, a kántor vagy a szkóla; a folytatást énekelje mindenki, vagy a nép a szkólával váltakozva. Ha nem éneklik, mondják vagy közösen, vagy két kórusban, egymással váltakozva.

137. A Hitvallást a pap a néppel együtt énekli vagy mondja (vö. 68.), miközben mindnyájan állnak. E szavakra: Megtestesült... mindnyájan mélyen meghajolnak. Urunk születésének hírüladása (Gyümölcsoltó Boldogasszony) és Urunk születése (Karácsony) ünnepén térdet hajtanak.

138. A Hitvallás után a pap a papi széknél állva, kezét összetéve, néhány szóval felszólítja a híveket az Egyetemes könyörgések végzésére. Ezután a diakónus vagy a kántor, vagy a lektor, vagy más valaki az ambórol vagy más megfelelő helyről felolvassa az imaszándékokat a nép felé fordulva. Ezekre a hívek könyörgő fohással válaszolnak. Végül a pap – kitárt karral – könyörgéssel zárja be az imádságot.

Az Eucharisztia liturgiája

74. Az adományokat átadó körmenetet Felajánlási ének kíséri (vö. 37.b) legalább addig, amíg az adományok az oltárra kerülnek. Az éneklés szabályai ugyanazok, mint a Kezdőéneknél (vö. 48.). A felajánlási szertartást ének kísérheti akkor is, ha nincs az adományokat hozó körmenet.

79. Az Eucharisztikus ima főbb elemei (...):

- a) Hálaadás; ezt kiváltképp a Prefáció fejezi ki. (...)
- b) Akklamáció: ebben az egész közösség – csatlakozva az égi seregekhez – éneklí vagy mondja: Szent vagy. Ezt az akklamációt, amely magának az Eucharisztikus imának a része, a pappal együtt az egész nép mondja. (...)
- c) Lélekhívás (epiclesis). (...)
- d) Az Eucharisztia szerzésének elbeszélése és a konszekráció. (...)
- e) Megemlékezés (anamnesis). (...)
- f) Felajánlás. (...)
- g) Közbenjáró imák. (...)
- h) Záródicsőítés (doxológia): ez Isten dicsőítését fejezi ki; a nép Ámen felelete erősíti meg és fejezi be.

147. (...) Az Eucharisztikus ima természeténél fogva megkívánja, hogy egyedül a felszentelt pap imádkozza. A nép pedig hittel és csendben csatlakozik a paphoz, továbbá az Eucharisztikus ima meghatározott helyein: a Prefáció dialógusában levő válaszokkal, a Szent vagy éneklésével, az átváltoztatás utáni akklamációval és a záródoxológia utáni Ámen akklamációval; továbbá a Püspöki Konferencia által jóváhagyott és az Apostoli Szentszék által megerősített más akklamációkkal kapcsolódik be az Eucharisztikus imába.

Nagyon ajánlatos, hogy a pap az Eucharisztikus ima dallammal ellátott részeit énekelje.

148. (...) Ezután a pap kitárt karral éneklí vagy fennhangon mondja a Prefációt. Ennek végeztével kezét összeteszi, a jelenlevőkkel együtt éneklí vagy fennhangon imádkozza: Szent vagy (Sanctus) (vö. 79.b).

152. Az Eucharisztikus imát befejezve a pap összetett kézzel felhív a Miatyánk imádkozására. Ezután a Miatyánkot kitárt karral a néppel együtt éneklí vagy mondja.

155. Ezek után a pap kezébe veszi a Szentostyát, s a paténa fölött megtöri. Egy darabkát a kehelybe ejt, és halkán imádkozza: A mi Urunk, Jézus Krisztus testének és vérének... Ezalatt a kórus és a nép éneklí vagy mondja: Isten Báránya (vö. 83.).

159. A pap áldozása alatt elkezdődik az Áldozási ének (vö. 86.)

86. Amikor az Oltáriszentséget a pap magához veszi, elkezdődik az Áldozási ének. Ennek az a szerepe, hogy a közös éneklés által kifejezze az áldozók lelki egységét, tanúsítsa a szív örömét, és jobban megvilágítsa az áldozási körmenet közösségi jellegét. Az ének addig tart, amíg a híveket áldoztatják.

Ha azonban van külön hálaadó ének, az áldozási éneket idejében be kell fejezni. [*„Áldozási ének” alatt ebben a mondatban kifejezetten a 87. pontban említett antifónás zsoltárt kell érteni; ezt kell időben befejezni, ha az áldoztatás után még másik ének, „külön hálaadó ének” is követi. Ha a Graduálékban található gregorián válaszos ének nem hangzik el, hanem helyette más dalokat énekelnek, ez az intelem értelemszerűen tárgyaltan. – szerk. megj.]*

Gondoskodjanak arról, hogy az énekesek is alkalmas módon megáldozhassanak.

87. Áldozási énekként vehető vagy a Graduale Romanumból az antifóna akár zsoltárral, akár anélkül, vagy a Graduale Simplexből a zsoltárral, vagy pedig más, a Püspöki Konferencia által jóváhagyott ének. Énekelhetik vagy az énekesek egyedül, vagy az énekesek, illetve a kántor a néppel együtt.

Ha pedig nem énekelnek, a Misekönyvben közölt antifónát mondhatják vagy hívek, vagy egyesek közülük, vagy a lektor. Egyébként maga a pap olvassa fel a saját áldozása után, a hívek áldoztatása előtt.

88. Az áldoztatás befejezése után a pap és a hívek, ha megfelelőnek látszik, kis ideig csendben imádkoznak. Zsoltárt vagy más dicsérő éneket, vagy himnuszt is zenghet az egész közösség.

A szentmisének és a szentmise részeinek kiválasztása

[Ez a rész elsősorban a miséző papnak szól, de a benne leírtak érvényesek az énekrend összeállítására is. – szerk. megj.]

352. A szentmise bemutatásának lelkipásztori hatékonysága minden bizonnyal növekszik, ha az olvasmányok, a könyörgések és az énekek szövege a lehető legjobban megfelel a résztvevők lelki igényeinek és felkészültségének, valamint értelmi felfogóképességének. A nagyobb hatékonyság elérhető az alább közölt gazdag választási lehetőségek jó felhasználásával.

A pap ezért a szentmise kiválasztásában inkább az Isten népének lelki javát, mint egyéni elképzeléseit tartsa szem előtt. Ne feledje, hogy az egyes részek kiválasztásában összhangban kell eljárnia mindazokkal, akiknek bármilyen szerepük van a szentmisében. Semmiképpen sem szabad kizárni a híveket a közvetlenül reájuk vonatkozó kérdések megbeszéléséből.

Minthogy sokféle változat adódhat, szükséges, hogy már a mise előtt pontosan tudja a diakónus, a lektor, a zsoltárénekes, a kántor, a magyarázó és az énekesek – mindegyik a maga sajátos feladatának megfelelően –, hogy melyik szöveget kell előadnia. Semmit sem szabad a rögtönzésre hagyni. A szertartások harmonikus összeállítása és végzése ugyanis sokban hozzájárul ahhoz, hogy a hívek megfelelő lelkülettel kapcsolódjanak bele az Eukarisztia ünneplésébe.

366. A mise rendjének hivatalos énekeit, például az Isten Bárányá-t, nem szabad más énekkel helyettesíteni.

[Csak hogy egyértelmű legyen: az Uram, irgalmazz-t, a Dicsőséget és a Szent vagy-ot sem. – szerk. megj.]

367. Az egyes olvasmányok közötti, valamint a kezdőének, a felajánlási énekek és áldozási énekek megválasztásánál a közölt szabályokat kell megtartani (vö. 40-41, 47-48, 61-64, 74. és 86-88.).

385. A gyászmisék, főleg a temetési misék változó részeinek kiválasztásakor (könyörgések, olvasmányok, Egyetemes könyörgések, stb.) tekintettel kell lenni a lelkipásztori szempontokra, illetve az elhunyra, a családra és a jelenlevőkre.

Különös felelősséget érezzenek a lelkipásztorok azokért, akik a temetés alkalmából a liturgikus cselekményeken jelen vannak és hallgatják az Evangéliumot [örömhírt], akár nemkatolikusok, akár olyan katolikusok, akik szentmisén nem, vagy csak nagyon ritkán vesznek részt, vagy látszólag már a hitüket is elveszítették. A papok ugyanis a krisztusi evangélium szolgái, mégpedig minden ember számára.

Feladatok és szolgálatok a szentmisében

97. Ha a híveket felkérlik, hogy valamilyen külön feladatot lássanak el a szentmise bemutatásánál, ne vonakodjanak Isten népének örömmel szolgálni.

102. A zoltárénekesnek az a feladata, hogy előadja a zoltárt vagy más szentírási kantikumot, amelyet az olvasmányok közé iktattak be. Feladatának jó betöltéséhez szükséges, hogy járatos legyen a zoltáréneklés művészetében, a helyes kiejtés és előadás mesterségében.

103. A hívek körében saját liturgikus feladatot teljesít a szkóla vagy az énekkar. Szerepe az, hogy biztosítsa a számára kijelölt részeknek a különböző műfajok szerinti éneklését, és hogy előmozdítsa a hívek tevékeny részvételét az éneklésben. Ami az énekesekre érvényes, áll megfelelő módosítással a zenészekre is, főleg pedig az orgonistára.

104. Kívánatos, hogy legyen kántor, illetve előénekes, aki a nép énekét irányítja, vezeti. Sőt, ahol nincs szkóla, a kántorra tartozik az ének vezetése, a nép pedig bekapcsolódik a neki kijelölt rész éneklésébe.

111. Minden egyes szentmisét egyetértésben, a Misekönyv és egyéb liturgikus könyvek előírásait figyelembe véve készítsenek elő azok, akikre a szertartások lelkipásztori és zenei szempontból tartoznak. Az előkészítést a plébános, illetve a templom igazgatója irányítja, de meg kell hallgatni a hívek véleményét is azokban a dolgokban, amelyek közvetlenül őket érintik. A papnak pedig, aki a szertartást vezeti, mindig megvan a joga arra, hogy döntsön azokról a kérdésekről, amelyek őrá tartoznak.

115. Néppel végzett misének nevezzük azt a szentmisét, amelyet a hívek bekapcsolásával mondanak. Illő, hogy amennyire csak lehetséges, főleg vasárnap és parancsolt ünnepen énekelve és megfelelő létszámú segédlettel mutassák be; végezhető azonban ének nélkül és egyetlen szolgálatttevővel is.

116. Az ünneplés bármely módjánál, ha jelen van diakónus, az gyakorolja a maga tisztét.

Általában az a megfelelő, hogy a miséző papnak akolitus, lektor és kántor legyen segítségére. (...)

A templomok elrendezése és felszerelése a szentmiséhez

289. Az Egyház mindenkor igényli a művészetek nemes szolgálatát, és befogadja minden nép és földrész művészi kifejezési eszközeit. Sőt, amint arra törekszik, hogy az elmúlt századok művészi alkotásait és kincseit megőrizze, és ha szükséges, az új kívánalmakhoz alkalmazza, ugyanúgy pártolni akarja az új korszakok szellemének megfelelő új alkotásokat is.

Éppen ezért a művészek megbízása és a templomokba kerülő műalkotások kiválasztása annak az igazi művészetnek követelményei szerint történjék, amely táplálja a hitet, a vallásosságot; hűen fejezi ki, amit ábrázol, és megfelel a kívánt célnak.

293. A templom, és mindaz, ami vele kapcsolatos, legyen úgy berendezve, hogy feleljen meg korunk igényeinek. Ne csak azzal törődjünk tehát, ami közvetlenül a szent cselekmények végzéséhez tartozik, hanem arról is gondoskodjunk, ami az egybegyűlt hívek igényét szolgálja, és amiről egyéb helyeken is gondoskodnak, ahol a nép rendszeresen összejön.

294. Isten népe, amely a szentmisére egybegyűlik, közösségi és hierarchikus jelleggel rendelkezik; ennek a különböző szolgálatokban és különböző cselekményekben végig meg kell mutatkoznia az ünneplés során. A szent épület tehát már belső elrendezettségében is valamiképpen szemléltesse az ott egybegyűlt közösségnek ezt a jellegét, minden megfelelően legyen elrendezve, és segítse elő kinek-kinek saját feladata kellő végzését.

A hívek és a szköla úgy helyezkedjenek el, hogy tevékeny bekapcsolódásuk könnyű legyen.

A miséző pap, a diakónus és a többi szolgálattevő a presbitériumban kapjon helyet. Ugyanide készítsék elő a koncelebránsok ülőhelyét is. Ha azonban nagy számban vannak, a templom más részén is lehet az ülőhelyük, de közel az oltárhoz.

Bár mindezeknek a hierarchikus elrendezettséget és a feladatok különbözőségét kell kifejezniük, mégis olyan bensőséges és egybefonódó egységet kell képezniük, hogy abból az egész szent nép egysége világosan kitűnjék. A belső tér és az egész berendezés formája, szépsége mozdítsa elő az áhítatot és tükrözze az ünnepelelt misztériumok szentségét.

295. A presbitérium az a hely, ahol az oltár áll, az Isten ígétét hirdetik, valamint a pap, a diakónus és a többi szolgálattevő végzi a feladatát. (...) Olyan tágas legyen, hogy benne az Eucharisztia ünneplését akadálytalanul lehessen végezni, és azt jól lehessen látni. *[Ennek megfelelően a zenekar és énekkar sem helyezkedhet el úgy, hogy a pap és a segítők mozgását akadályozza, vagy a hívek elöl az oltárt és az ambót eltakarja. – szerk. megj.]*

309. (...) Az ambóról csak az Olvasmányokat, a Válaszos zsoltárt és a Húsvéti Örömeleket olvassák fel vagy énekeljék; ez lehet a helye a homíliának és az Egyetemes könyörgések fohászai felolvasásának is. Az ambó méltósága megkívánja, hogy oda egyedül az ige szolgálatát végző személy lépjen fel. (...)

312. Tekintetbe véve az egyes templomok adottságait, az énekkart úgy kell elhelyezni, hogy világosan kitűnjék: igazi része a hívők egybegyűlt közösségének, és benne különleges feladatot tölt be. Elhelyezése könnyítse meg a szolgálatot, az énekkar tagjainak pedig tegye lehetővé a szentmisén való részvételt, mégpedig a szentségi részvételt [áldozás].

313. Az orgonát és a többi engedélyezett hangszerlel megfelelően kell elhelyezni, hogy mind az énekkarnak, mind az éneklő népnek segítségére lehessenek, és amikor önálló szerepet töltenek be, mindenki jól hallhassa azokat. Úgy illik, hogy az orgonát – a Római Szerlelaskönyv szerint – megáldják, mielőlt liturgikus használatra igénybe veszik.

Advent idején az orgonát és más zeneszerszámokat azzal a megszorítással használhatják, hogy feleljen meg ezen idő jellegének, és ne elővételezze az Úr születésének teljes örömét.

A Nagyböjtben az orgona és más zenei eszköz csak az ének kíséretére van megengedve, kivéve a Laetare vasárnapot (Nagyböjt IV. vasárnapját), a főünnepeket és az ünnepeket.

348. A szent edényeken és ruhákon kívül, amelyeknek anyagára nézve külön előírások vannak, minden más berendezési tárgy, amely akár liturgikus célokat szolgál, akár más okból kerül a templomba, méltó legyen és feleljen meg a céljának.

A püspökökre és a Püspöki Konferenciákra tartozó alkalmazások

22. (...) Legyen gondja [a megyéspüspöknek], hogy a papok, a diakónusok és a Krisztus-hívő világiak egyre mélyebben megértsék a liturgikus szertartásoknak és szövegeknek valódi értelmét, és így az Eucharisztia tevékeny és gyümölcsöző ünneplésére jussanak el. Ugyancsak legyen gondja arra is, hogy az ünnepléseket egyre méltóbban végezzék, és ehhez a szent helynek, az egyháznak és a művészetnek a szépsége minél jobban hozzájáruljon.

390. A Püspöki Konferenciákra tartozik, hogy meghatározzák, milyen alkalmazásokra van szükség; és miután azokat a Szentszék jóváhagyta, a Misekönyvbe bevezessék. Ilyen lehetőségek az Általános Rendelkezésekben és a Mise Rendjében a következők:

- a hívek gesztusai és testtartása (vö. 43.)
- a tisztelet kifejezésének módja az oltár és az Evangéliumos könyv iránt (vö. 273.)
- a Kezdőének, a Felajánlási ének és az Áldozási ének szövegei (vö. 48., 74. és 87.)
- sajátos alkalmazásokra a szentmise olvasmányainak a megválasztása (vö. 362.)
- a „béke jele” átadásának formája (vö. 82.)
- a szentáldozás módja (vö. 160. és 284.)
- az oltárnak és a liturgikus berendezési tárgyaknak, különösen is a szent edényeknek az anyaga, továbbá a liturgikus ruhák anyaga, formája és színe (vö. 301., 326., 339., 342-346.)
- Azok az Irányelvek vagy Lelkipásztori útmutatások, amelyeket a Püspöki Konferenciák hasznosnak ítélnek, a Római Misekönyv megfelelő helyére – a Szentszék előzetes jóváhagyásával – beilleszthetők.

[Kezdő-, Felajánlási és Áldozási ének alatt itt azokat a rövid szentírási szövegeket kell érteni, amelyek a Misekönyvben is szerepelnek az adott nap vagy ünnep miséjében. Ha a püspöki kar ezeken változtatni akar – tehát átírni a Misekönyv egyes szövegeit –, azt előbb fel kell terjeszteni a Vatikánba, ahogy a Misekönyv nemzeti kiadásán végrehajtani tervezett minden módosítást. Nem vonatkozik azonban ez a rendelkezés a bevonulás, a felajánlás vagy az áldoztatás alatt énekelhető egyéb énekekre. Azokat a püspöki kar által – egyházmegyei vagy országos szinten – engedélyezett énekek közül kell venni, de természetesen nem kell rájuk pápai jóváhagyás. Lásd: 48., 74., 87. sz. – szerk. megj.]

391. Ugyancsak a Püspöki Konferenciákra tartozik: a szentmise ünneplésekor használt szentírási szövegek fordítására gondosan felügyelni. Az olvasmányok a Szentírásból vannak, és a homília fejti ki azokat; a Szentírásból vannak a zsoltárok, amelyeket énekelnek; a szentírási ihletésére és indítására készültek az Eucharisztikus imák, a könyörgések és a liturgikus énekek, és ebből kapják jelentésüket az egyes cselekmények és jelek.

Ezek a szövegek olyanok legyenek, amelyek megfelelnek a hívek felfogóképességének, alkalmazkodnak a nyilvánosság követelményeihez, és megőrzik azokat a jellegzetességeket, amelyek a szentírási könyvek sajátos beszédmódjának jellemzői.

393. Tekintettel arra a kiemelkedő szerepre, amelyet a liturgia ünneplésében az ének mint a liturgia szükséges és integráns része elfoglal, a Püspöki Konferenciákra tartozik, hogy megfelelő dallamokat hagyjon jóvá, különösen is a mise Ordináriumának szövegei számára, valamint a nép válaszaira és akklamációira, és az egyházi év folyamán előforduló sajátos [különböztetett] szertartásokra.

Ugyancsak a Püspöki Konferenciákra tartozik annak meghatározása, hogy melyek azok a zenei formák, dallamok és hangszerek, amelyek az istentisztelethez megengedhetők, amennyiben azok a szent szolgálatra alkalmasak vagy arra alkalmassá tehetők.

396. Mielőtt azonban az új alkalmazásokra sor kerülne, különösen, ha azok lényegbevágóak, gondoskodni kell arról, hogy a papság és a hívek megfelelő felkészítésben részesüljenek; és ez bölcsen és szervezeten történjék. A már előzőleg megkapott felhatalmazásokat vezessék be és a lelkipásztori szempontokat mindenképpen tartsák szem előtt, és azok feleljenek meg a liturgikus ünneplés szellemének.

* * *

[A bővítések miatt a régi és az új RMÁR pontjainak számozása teljesen eltérő. A régi szöveg megtalálható például a ppek.hu könyvtárából letölthető digitális misekönyvben. – szerk. megj.]

Tartalomjegyzék

Ismertetés és összefoglaló	1
Általános előírások	2
Az ének jelentősége	3
Bevezető szertartás	5
Az ige liturgiája	6
Az Eucharisztia liturgiája	8
A szentmisének és a szentmise részeinek kiválasztása	10
Feladatok és szolgálatok a szentmisében	11
A templomok elrendezése és felszerelése a szentmiséhez	12
A püspökökre és a Püspöki Konferenciákra tartozó alkalmazások	14
Tartalomjegyzék	16